

házra és a mozira is. A színház esti előadásai és magasabb helyárai révén nem annyira hozzáférhető, mint a mozi. Azt pedig minden — csak közepes jó ízléssel rendelkező — felnőtt ember is tudja, hogy a mozidarabok egy tekintélyes 0/0-a még értéktelenebb, mint a füzetes regények s a mellett sokszor a meztelenség kultuszának szolgálatában állanak. Azt is tudjuk, hogy a mozilátogatás, ha nem is vetekedhet az olvasási lázzal, mégis igen kívánatos dolog a legtöbb gyerek előtt. Nem is lehet úgy megoldani ezt a kérdést, hogy egyszerűen eltiltjuk a gyermeket a mozi látogatásától: kérdéses, hogy mi lenne az eredménye az ilyen tilalomnak. En azt hiszem, jobb megoldás lenne mindkét félre, a mozira és az iskolára is, ha minden új darab első előadásaira kapna a tanári testület a mozgó színház igazgatóságától egy jegyet, mellyel a vállalkozó vagy kijelölt tanár megnézné a darabot s ha azt megfelelőnek találja, a nélkül, hogy propagandát csinálna annak, felhívna rá az ifjúság figyelmét. Olyan helyen, ahol több mozi és több iskola van, megoszolna a dolog az iskolák és a mozik között s az egyes intézetek tanári testülete mindig értesítené egymást a mozidarabokkal kapcsolatban szerzett véleményéről. Ma ugyanis az a helyzet, hogy a legtöbb tanár anyagi és időbeli okok miatt csak kevés mozidarabot lát, a nem látott darabok megnézésére pedig vagy másoktól hallott, esetleg újságból olvasott vélemény alapján engedi el a kérezkedő diákot, vagy pedig igen lelkiismeretes akarván lenni, nem engedi el. Az eredmény egyik esetben sem biztos. A művészi szempontból legkifogás alanabb darab is lehet nevelési szempontból nem megfelelő, a mások véleménye, a nem nevelőké tehát nem elég döntő, a soha el nem engedett diák pedig rátér a törvénytelen útra s megkockáztatja az engedély nélküli elmenést.

Röviden összefoglalva: a ponyvairodalom és az ifjúság mai viszonya nevelési szempontból tarthatatlan. A megfelelő nevelés pedig ma már nemcsak a szülők és a nevelői rend érdeke és feladata, hanem nemzeti, fontos nemzeti érdek s minden felnőtt és minden társadalmi réteg kötelessége. Akinek foglalkozása tehát alakító hatással van az ifjúságra, annak felelősséget kell éreznie munkája eme hatásáért s minden erkölcsi és anyagi áldozatot meg kell hoznia, hogy a hivatásos nevelőkkel együtt dolgozva munkája az ifjúság lelkét nemesítő hatású legyen. Össze kell ülni minden illetékesnek a zöldsasztal köré, hogy a megfelelő megoldás kibontakozhasson s végre komoly lépés történjen a ponyvakérdésben. A nemzet jövője kívánja ezt.

Darvas Andor.

Szabadon portyázó vándordiókok dűlása

I. Az 1935: VI. t. c. végrehajtására kiadott Utasítás a tanár teljes tudását, annak tökéletesítését, lelki és szellemi értékeinek gyarapítását kívánja meg a jobb eredmény céljából. Ebben az 1936. évi Utasításban

is a középiskola felemelésének a gondolata nyer kifejezést és hivatalos megfogalmazást a tanár felé. A most (1938.) kiadott Rendtartás a tanuló felé is intézkedik.

A színvonal emelésének a tanulók felé érvényesülő egyik módja és eszköze lett volna a fentebbi években a különböző rendeletekben bevezetett és ajánlott szelekció, azonban a várt eredmény nem következett be. Nem következett be azért sem, mert a szelekció kérdését és mértékét, végrehajtását minden tanár, minden iskola, minden körzet más és más elvek szerint kezelte. Hiányzott az egyöntetűség és határozottság. Az iskolával szembenálló erők ezt a körülményt fel is használták. Az eredménytelenség okait és akadályait sokan kifejtették. A *Középiszkolai Tanár Egyesületi Közlöny* 1937. évfolyamának febr. havi számában *Bognár Cecil*, a márc. havi számban *dr. Kósa Kálmán*, a májusi számban *Péter Zoltán*, a szeptemberi számban *Zibolen Endre*. Valamennyi cikk igen komolyan szól a kérdéshez. A *Nevelésügyi Szemle* 1937. májusi számában *Lőrincz Jenő*; a *Gyermekvédelem* 1937. május havi számában pedig *Karácsony Sándor* fejtegetik a problémát. A jelen sorok írója is bőven foglalkozott ezzel a kérdéssel a *Középiszkolai Tanár Egyesületi Közlöny* 1936. októberi számában: „*Minőség vagy mennyiség?*“ című cikkében.

Ezek és más cikkek, baráti beszélgetések arról tanúskodnak, hogy a tanárság lelkében mennyire él a törekvés, hogy iskolájának ügyeit jó rendbe hozza, hogy a kérdések mellett nem megy el érdektelenül és hidegen. De a tanárság törekvéssel és jó szándékával szembefeszülő erők nagyok, szinte legyőzhetetlenek a fenti kérdésben, amint az a fentebb említett cikkek őszinte vallomásából is kiderül.

II. A színvonal emelésére a nyers formájú szelekció kísérlete után most az érdemjegyek tartalmának új és pontos meghatározásával, lehetne mondani, hogy: az *érdemjegyek felértékelésével* tesz kísérletet az iskola. Ha végigelemezzük az új eszközt, a színvonalnak illetően való emelését, megint csak a szelekcióhoz jutunk, tehát a szelekciós törekvésekkel szemben régebben megnyilvánuló ellenhatások újból jelentkezni fognak. A bajok és akadályok megint felmerülnek. De az távolról sem jelentheti azt, hogy a Rendtartás intézkedésének végrehajtását meg se kíséreljék a tanári testületek. Sőt a tanári rend tekintélye, az iskola hitele is megkívánja, hogy a kérdést nagyon komolyan kezelje minden tanár.

Ha a Rendtartás 97. §-a mögé nézünk, akkor nem pusztán az érdemjegyek fokozatának rendszerét, új tartalmi körülírását látjuk meg, hanem azt a feladatot is, mely felé az új iskola törekszik; meglátjuk a jellemnevelésnek egészen közelhozott célfeladatát is.

Meg kell tehát teremtenie minden iskolának azt a légkört, melyben minél több elsősztályú érdemjeggyel ellátott, ellátható tanuló nevelhető.

Nehéz feladat lesz.

Jelen cikkünkben csak egyetlen gátló körülményt tárgyalunk, mely a tanulók egy-egy zártabb csoportjának, egy-egy osztálynak jó szellemét megrontja, vagy annak kialakulását megakadályozza. Egy körülményt csak, mely az ifjúság tisztább erkölcsi felfogását károsan befolyásolja,

a lelki és szellemi értékek után való vágyódását, törekvését, avagy csak érdeklődését is megzsibbasztja.

III. Egyre nagyobb divat lesz az elfogadható ok nélkül való iskola-változtatás. Különösen olyan városban ölt nagy méreteket ez a vándorlás, ahol két vagy több középiskola van. Néha egy-egy osztálynak egész csoportja választja a könnyen való boldogulásnak azt a módját, hogy évközben teljesen elhanyagolja kötelességeit, rendetlenül viselkedik, rontja és bontja az osztály, sőt az egész ifjúság rendjét, szellemét. Évvége felé aztán megindul a tanuló hozzátartozói részéről a közbenjárás a dologtalanul eltöltött esztendő megmentésére. A legképtelenebb érveket sorakoztatják fel. Sikertelenség láttán nem ritkán támadásba is átmennek. Akárcsak a szelekció ellen folytatott harcokban.

Nemcsak az egyes intézetek, de az ugyanazon intézet különböző osztályegyüttes tanárai is más-más felfogást vallanak és más-más gyakorlatot követnek. Sőt az egyes tanárok véleménye és állásfoglalása is más és más. Van azonban arra is eset, bár ez ritkább, hogy a tanulót érdem szerint bírálják el, bármit ígéret is. Jelen sorok írója látta már ezt a komolyabb elintézési módot is, és megfigyelte annak kedvező hatását is. De mégis gyakrabban történik meg az is, hogy a tanulót rászabadítják egy testvérintézetre, s kiadják neki a meg nem érdemelt bizonyítványt, hiszen a következő évben úgyszólván máshova megy!

Az ilyen tanulók rendszeren fegyelmezetlenek és fegyelmezhetetlenek is. Magukkal hurcolják a mételyt, destruálják tanulótársaikat, mert világosan kitűnik, hogyha minden év elején más-más iskolában kötnek is ki, sőt épen ezért, mégis csak érettségiznek akkor, abban az évben, mikor szorgalmas és jóviseletű társaik. Nagy ritkán éri utól őket a nemezis; akkor is olyan későn, amikor már helyrehozhatatlan károkat tettek szertejártukban.

Főlöszlegesen kiszínezni és példákkal megrakni fejtegetésünket, az is felesleges, hogy a vándordiákoknak a tanulóiifjúságra gyakorolt káros hatását itt részletesen elemezzük; ezt minden tanár ismeri és tapasztalja.

Más oldalról nézzük meg a dolgot.

Annál is inkább más oldalról, mert *Róder Pál* a *Magyar Középiskola* 1938. április havi számában: *Védekezés az erkölcsi veszedelmet terjesztő „vándordiákok” ellen* címen már tüzetesen foglalkozott a kérdéssel, különösen erkölcsfegyelmi szempontból. Minthogy a vándordiákok járása súlyos nyavalyája a középiskolának, hisszük, hogy még sokan szólnak a kérdéstről.

IV. Sokan panaszkodjuk, egyik főbb sérelemnek tartjuk, hogy sem a középiskolának, sem tanárának nincsen meg a tekintélye. Kisebb képesítésű, más pályákon működők több megbecsülésben részesülnek. Ennek a csorbult tekintélynek vannak rajtunk kívülfekvő okai is, de jónéhányat megtalálunk sajátmagunkban is.

Amikor a tanulóval alkura lépünk, ezt vagy gyengeségből, vagy kényelemből tesszük. Mindkét eset egyformán tekintélyromboló. Amikor a tanuló nem megokolt méltányosság révén jut eselleges könnyebbséghez, hanem kerülő és olcsó úton, mások igazságérzetének rombolásával, nem fog becsülni bennünket, mert az ő tudatában is, de a mi lelkünk mélyén is a cinkosság halvány gondolata húzódik meg.

Őszintelní azt szoktuk, akire *felfelé* tekintünk.

Nem kell a vándortanuló lelkületén keresztül bizonyítani, hiszen jól tudjuk magunkról is, hogy maradandó tekintélyt csak olyan ember szerez, megbecsülést csak olyan ember iránt érzünk, aki bármely hívást is be, ott egész munkát végez, és a lelkiismeretével nem alku-
dozik. Mert bárhogy forgatjuk is a kérdést, az a tanár, az az iskola, amelyik alku tárgyává teszi a tanuló bizonyítványát és eltakarja a tanuló bűneit és vétkeit, sőt más területre, más emberekre, kartársakra szabadiítja rá a munkakerülő diákokat, vét nemcsak az általános erkölcsi törvény ellen, de nagy hibát követ el az egyetemes tanári érdek ellen is, az iskola eszményi célja ellen is, de felelőtlenül is cselekszik más intézetek kárára.

Strucc-madár módjára jár el minden olyan iskola, amelyik azt gondolja, hogy a szél szárnyán elbocsátott tanulók távozásával a kérdés már be is zárult. Dehogy nyert befejezést! Az ügynek csak a külső története, helyi vonatkozása mutat bevégeztséget, de az erkölcsi hatás hullámlása még egyre tart, s ki tudja, milyen messzire ér el; akár visszaható erővel is.

Ugyan hogy tekintenénk arra a bíróságra, amelyik a tolvajt más határba szökteti? A bíró erkölcsi értékek hordozója, a tanár és az iskola nemcsak hordozója, de továbbplántálója is: felelőssége nem kisebb, de elkötelezettsége nagyobb.

V. Embereken, körülményeken és nemcsak a kiadott rendelkezéseken fordul meg a célbajutás: a jobb eredmény elérése.

Az új Rendtartás csak akkor hoz gyümölcsöt, ha minden tanár és minden iskola, vezetők és alárendeltek egymást támogatva és összefogva, a kiadott rendelkezéseket *közös erővel* és *egy gondolat* szerint hajtják végre.

Az itt tárgyalt kérdésben is véleményünk szerint akkor jár el minden tanár és minden iskola helyesen, ha a vándortanulókat helyhez köti, nem küldi rá egyik iskola sem a másikra a szökő úton járókat, hanem érdem szerint bírálja el őket, munkára és a feladatok becsületes elvégzésére kényszeríti a naplopókat. Ha pedig ez nem megy, mert ők nem akarják, akkor majd a fennálló és alkalmazandó szabályok értelmében lassan kihullanak az iskola padjaiból.

Nem kár értük, mert rettentő dűlást visznek végbe a felelőtlen kőborlók. Amelyik osztályba csak 2—3 is bekerül, ott nagymondásaikkal, hősködésükkel, sokszor károsabb hatásukkal is egészen fölforgatják a rendet. Nagyobb baj a lelki és erkölcsi hatás. Az osztályfőnök és az ott tanító tanárok legtöbb idejét és erejét ezek kötik le részben személyükkel, még inkább a hozott és előidézett hatásukkal.

Sokszor egy is elég ebből a fájtából. Élő veszedelem!

Addig is, amíg ez a ragály közös igyekezettel megszüntethető lesz, a befogadó intézetekre is komoly kötelesség vár: tartsák fokozott éberséggel szem előtt és szorítsák fokozott kötelességteljesítésre ezeket a vándormadarakat. Akkor majd jobban meggondolják az iskolacserélgetést, mellyel mindig együtt jár az elhagyott iskola ócsárlása, megrugdosása — a hálálkodás helyett.

Újból csak azt mondjuk, hogy a portyázó vándordiakok kérdését egységes eljárás szerint kell megoldani, különben úgy járunk vele, mint a szelekcióval.

Csanády Sándor.

A magyar iskolák kérdései Jugoszláviában

A felületesen szemlélő, tudva azt, hogy Jugoszláviában vannak többségi magyar iskolák, könnyen azt hiheti, hogy ezekben az iskolákban a magyar szülők gyermekei tiszta magyar szellemben, száz százalékos magyar oktatásban részesülnek. Ez azonban a valóságban másképpen van. Vessünk egy pillantást a Jugoszláviában lévő magyar iskolák strukturájára, számára, tananyagára, tankönyveire és tanítói; illetve tanári karára és látni fogjuk, hogy ezek magyar szempontból bizony sok kívánni valót hagynak maguk után.

Jugoszlávia északi részén; ezen a majdnem tisztán magyarul beszélő területen, magyar elemi iskolák a nagyobb falvakban, városokban és községekben szép számmal találhatóak. Ezek az iskolák azonban természetesen kétnyelvűek, az államnyelvet éppen úgy tanítják bennük, mint a magyart. Tudott dolog, hogy a magyar és a szerb nyelv között igen nagy és szerves ellentétek vannak és hogy a szerb írás az ú. n. cirillicát használja. A szerb helyesírás teljesen fonetikus. A magyar elemi iskolai oktatásban nagy nehézségeket okoz a magyar és szerb írásnak és olvasásnak egyidőben való tanítása. Még a magyar gimnáziumok felső osztályaiban is éppen ezért sok növendék nem tud helyesen magyarul írni. A magyar elemek fenntartásának problémája a húszéves szerbesítés után is aránylag könnyen oldható meg. Sok magyar tanító maradt Jugoszláviában az összeomlás után is, kik részben megtarthatták állásukat és mivel Belgrádban magyar tanítóképezde van, a magyar tanítók utánpótlása is biztosítottnak látszik. A magyar tanítókon kívül igen sok falusi szerb tanító is beszél magyarul, mert a szintiszta magyar községekben kénytelenek voltak magyarul megtanulni. Magyar nyelvtudás nélkül az idehelyezett szerb hivatalnokok és tanítók nem érintkezhetnének az őslakossággal.

Az elemi iskolából kikerült magyar gyerek számára, ha az továbbra is úgynevezett magyar iskolában akar tanulni, csak két út áll nyitva: a szabadkai nyolc osztályos magyar gimnáziumi tagozat, vagy a zentai négy osztályú csonka magyar gimnázium. Magyar polgári iskola Jugoszláviában nincs. Ez igen nagy veszteség a jobbmódú magyar kisbirtokos és iparos osztály számára.

A szabadkai városi gimnázium, mely ma az egyetlen teljes magyar gimnázium Jugoszláviában, egyike Nagymagyarország legrégebbi intézeteinek. 1747-ben létesült és 1860-ig ferencendi szerzetesek tanítottak benne. Utolsó magyar igazgatója Kosztolányi Árpád, Kosztolányi Dezső édesapja volt. Ez a nagymulú intézmény ma tulajdonképpen szerb